

Opetus- ja kulttuuriministeriö

ASIA Lausunto yrittäjyyskasvatuksen ja talousosaamisen linjausluonnoksesta

VIITE Lausuntopyynnön diaarinumero VN/11212/2025

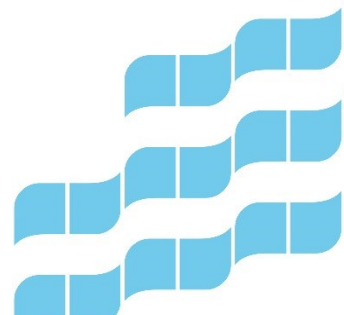
Suuntaviivakohtainen palauteenne tavoitteista ja koulualakohtaisista kehittämistoimista

1. Innostamme toiminnan ja kokeilun avulla yrittäjämäiseen toimintatapaan

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen näkökulmasta tavoitteet ovat pääosin kannatettavia. Hyvää on, että leikkiä ja kokeilevaa oppimista painotetaan. Olisi kuitenkin tärkeää, että leikki ja kokeileminen ulotettaisiin kirjauksessa muuhunkin kuin vastuulliseen rahankäyttöön. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa toiminta ja kokeilu liittyvät vahvasti kaikenlaisten asioiden sinnikkääseen yrittämiseen, epäonnistumisten sietämiseen ja uudelleen yrittämiseen. Myöskään mahdollisuus harjoitella rahankäyttöä esim. vierailukäynneillä ei ole välttämättä keskeisin kehittämistoimi varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kohdalla. Keskeisempää on toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen lasten kiinnostusten pohjalta ja sitä kautta innostaminen yrittäjämäiseen toimintatapaan ja rahankäytön harjoitteluun.

Perusopetuksen näkökulmasta tavoitteet ovat kannatettavia. Tavoitteet ja kehittämistoimet ovat löydettävissä perusopetuksen opetussuunnitelman laaja-alaisten taitojen tavoitteista. Osa kehittämistoimista olisi hyvä konkretisoida koulutasolla tapahtuviksi muutostoimiksi. Esimerkiksi valinnaisaineiden tarjonnassa huomioidaan työelämäpainotus ja lukuvuosi-kohtaiset tavoitteet kirjataan koulun lukuvuosisuunnitelmiin.

Lukiokoulutuksen näkökulmasta linjauksen tavoitteet ovat pääosin kannatettavia, mutta asiakirja korostaa yrittäjyyttä ja työelämälähtöisyyttä tavalla, joka voi kaventaa lukion perustehtävää yleissivistävänä koulutusmuotona. Useat esitetyistä tavoitteista, kuten aloitteellisuus, yhteistyötaidot, talousosaaminen ja aktiivinen kansalaisuus, sisältyvät jo nykyisiin lukion opetussuunnitelman

perusteisiin, eikä luonnos osoita selvästi, mitä uutta lisäarvoa ehdotetut toimet tuovat suhteessa niiden aiheuttamaan resurssi- ja kehittämistyöhön.

On hyvä muistaa lukiokoulutuksen taito- ja taideaineiden merkitys yrittäjyyskasvatuksessa ja talousosaamisen edistämisessä, ja mahdollisuus hyödyntää nykyisiä lukiodiplomeita, jotka uudistustenkin jälkeen säilyvät ja jotka erityisesti tukevat edellä mainittua osaamista.

Ehdotukseen voidaan myös ammatillisen koulutuksen näkökulmasta suhtautua myönteisesti. Yrittäjyys ja yrittäjämäinen toimintatapa nähdään ammatillisessa koulutuksessa tärkeinä työelämä- ja tulevaisuustaitoina, joita tarvitaan työelämässä lähes kaikilla aloilla. Tavoite tunnistaa yrittäjyys yhtenä mahdollisena uravaihtoehtona koulutusalaista riippumatta on hyvin kannatettava.

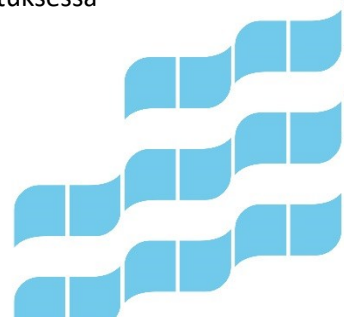
Yrittäjyyskasvatusta toteutetaan ammatillisessa koulutuksessa jo monin tavoin esimerkiksi työelämälähtöisten projektien, yrittäjyyden minicampien sekä NYT-yritystoiminnan kautta. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuuksia kokeilla yrittäjyyttä turvallisessa oppimisympäristössä yhteistyössä työelämän ja yrittäjyyskasvatuksen verkostojen kanssa. Käytännöt ja mahdollisuudet kuitenkin vaihtelevat koulutusaloittain, minkä vuoksi yrittäjyyttä tukevien oppimisympäristöjen, pedagogisten menetelmien sekä työelämä- ja yrittäjyysyhteistyön laajentaminen kaikille aloille on perusteltua.

Yrittäjämäistä toimintatapaa on tarpeen vahvistaa kehittämällä oppimisympäristöjä, lisäämällä koulutusalojen välistä yhteistyötä sekä jakamalla hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja. Opettajilla on keskeinen rooli opiskelijoiden innostajina ja yrittäjyysmyönteisen toimintakulttuurin rakentajina. Näillä toimenpiteillä voidaan entistä paremmin rohkaista opiskelijoita tunnistamaan yrittäjyyden mahdollisuuksia ja kokeilemaan yrittäjyyttä osana opintojaan sekä valmistumisen jälkeisiä uravalintoja.

2. Tarjoamme joustavia mahdollisuuksia yrittäjyys- ja talousosaamisen edistämiseen

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen osalta listatut kehittämistoimet ovat keskeisiä varhaiskasvatussuunnitelmassa sekä esiopetuksen opetussuunnitelmasta löytyviä asioita. Näiden lisäksi keskeistä on tukea lasten minäpystyvyyttä ja auttaa heitä tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kiinnostusten kohteitaan ja hyödyntämään niitä.

Perusopetuksessa tulee painottaa nuorten työmarkkinatuntemusta ja sen tunnistamista, minkälaiselle työlle ja yrittäjyydelle voisi löytyä kysyntää nyt ja tulevaisuudessa. Nuorten ensimmäiset työkokemukset voitaisiin yhdistää paremmin osaksi oppilaiden talousosaamista sisällyttäen ne konkreettisiksi esimerkeiksi palkkaan, verotukseen ja säästämiseen liittyviin kokonaisuuksiin. Perusopetuksessa

opiskelevat oppilaat tarvitsevat konkretiaa: mitä yrittäjyys tarkoittaa, miten yrittäjäksi voi ryhtyä ja mitä on kestävä yrittäjyys.

Ammatillisen koulutuksen näkökulmasta ehdotus sisältää kannatettavia näkökulmia. Ammatillisen koulutuksen henkilökohtaistaminen ja osaamisperusteisuus luovat jo nykyisellään hyvät edellytykset yksilöllisten yrittäjyyden opintopolkujen rakentamiselle sekä yritystoiminnassa hankitun osaamisen tunnistamiselle ja tunnustamiselle osana opiskelijan henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa (HOKS). On tärkeää, että yrittäjyys huomioidaan yhtenä mahdollisena uravaihtoehtona jo opintojen suunnitteluvaiheessa ja että opiskelijoilla on riittävästi tietoa tarjolla olevista yrittäjyys- ja talousosaamista vahvistavista opinnoista.

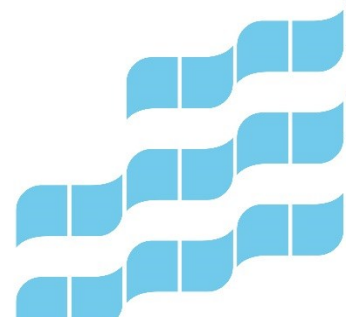
Ehdotuksen mukaisesti opiskelijoille tulisi tarjota mahdollisuuksia syventää talous- ja yrittäjyysosaamistaan omien tavoitteidensa ja osaamistarpeidensa mukaan. Erityisesti aloilla, joilla työllistyminen tapahtuu usein yrittäjänä, freelancerina tai itsenäisenä ammatinharjoittajana, talousosaamisen vahvistaminen tukee työelämään siirtymistä ja uralla menestymistä.

Yrittäjyysosaamiseen liittyy myös riittävä kielitaito, joten on hyvä vahvistaa kotimaisia kieliä heikosti osaavien opiskelijoiden yrittäjyys- ja työelämävalmiuksia kielitietoisen opetuksen keinoin. Kielellisen tuen avulla voidaan parantaa opiskelijoiden mahdollisuuksia omaksua yrittäjyyteen, taloudenhallintaan ja työelämään liittyviä sisältöjä sekä edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia yrittäjyysosaamisen kehittämiseen.

Ehdotuksen tavoite kannustaa opiskelijoita yrityksen perustamiseen, olemassa olevan yritystoiminnan jatkamiseen ja kehittämiseen on perusteltu. Tämän tueksi tarvitaan monipuolisia yrittäjyysopintoja, toimivia yrittäjyyttä tukevia verkostoja sekä aitoja työelämäyhteyksiä. Lisäksi yrittäjän oppisopimuskoulutus tarjoaa toimivan väylän yrittäjänä toimivien osaamisen kehittämiseen ja jatkuvaan oppimiseen. Ammatillisessa koulutuksessa on tärkeää hyödyntää näitä mahdollisuuksia nykyistä laajemmin.

3. Vahvistamme kasvatuksen ja koulutuksen parissa työskentelevien osaamista pitkäjänteisesti uudella ja päivittyvällä tiedolla

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen osalta sanoitusta voisi mahdollisesti pohtia uudelleen. Linjausten tulisi olla omaksuttavissa myös pienten lasten kanssa työskenteleville, joille yrittäjyys- ja talousosaaminen on käsitteenä vieras ja ei niin kuvaava, kun puhutaan alle kouluikäisistä lapsista.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstön osaamisen vahvistaminen tarkoittaa nähdäksemme enemmänkin sitä, että henkilöstö ymmärtää, mitä yrittäjyyskasvatus tarkoittaa pienten lasten kohdalla ja, miten se yhdistyy jo nyt tehtävään varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetuksen opetussuunnitelman mukaiseen kasvatustyöhön.

Perusopetuksen opettajia tuetaan hyödyntämään opetuksessaan yrittäjyyskasvatuksen menetelmiä, kuten projektioppimista, ilmiöpohjaista työskentelyä ja yhteisöllistä ongelmanratkaisua. Opettajia ohjataan vahvistamaan oppilaiden osallisuutta osana työelämäkasvatuksen kokonaisuutta. Samalla vahvistetaan opettajien ymmärrystä työelämän muutoksista, tulevaisuuden osaamistarpeista ja paikallisista työelämäverkostoista.

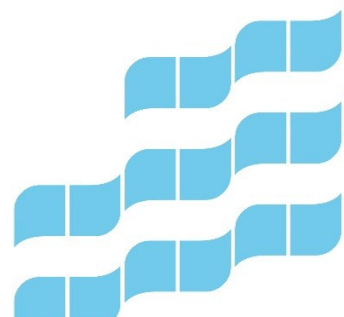
Ehdotetut linjaukset ovat ammatillisen koulutuksen näkökulmasta tärkeitä. Yrittäjämäisen toimintatavan ja talousosaamisen vahvistaminen opiskelijoiden osaamisena edellyttää, että ne on huomioitu oppilaitoksen toimintakulttuurissa, opetuksessa, ohjauksessa ja osaamisen arvioinnissa. Tämä vaatii sekä johdon että henkilöstön osaamisen jatkuvaa kehittämistä.

Oppilaitosjohdolla on keskeinen rooli sellaisen toimintakulttuurin rakentamisessa, joka tukee henkilöstön kouluttautumista, verkostoitumista ja uusien toimintatapojen kokeilemistä. Hyvä johtaminen kannustaa hyödyntämään monipuolisia oppimisympäristöjä ja pedagogisia ratkaisuja, jotka tukevat sekä henkilöstön että opiskelijoiden oppimista.

Kuten ehdotuksessa tuodaan esiin, on tärkeää, että yrittäjyys- ja talousasioita opettavien henkilöiden osaaminen on ajantasaista. Tiivis yhteistyö yritysten, työelämätoimijoiden ja muiden verkostojen kanssa vahvistaa henkilöstön tuntemusta toimintaympäristön muutoksista. Konkreettisina tapoina esim. henkilöstön työelämäpäivät ja muu tavoitteellisesti toteutettu aktiivinen yhteydenpito työelämän edustajien kanssa.

Tämä on tärkeää kaikilla koulutusaloilla ja edellyttää, että yrittäjämäinen toimintatapa nähdään osana kaikkea opetusta eikä ainoastaan yrittäjyyttä tai liiketoimintaa käsitteleviä opintoja.

Ammatillisen opettajankoulutusverkoston yrittäjyyskasvatukseen ja talousosaamiseen liittyvien kehittämishankkeiden hyödyntäminen on perusteltua. Ne tarjoavat mahdollisuuksia vahvistaa henkilöstön osaamista, tukea hyvien käytäntöjen leviämistä sekä kehittää oppilaitosten toimintakulttuuria siten, että yrittäjyys- ja talousosaaminen integroituvat entistä vahvemmin osaksi ammatillista koulutusta.

4. Valmistaudumme ja valmennamme tulevaisuuteen

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen osalta tässä kohden voisi nostaa jo esitettyjen kehittämistoimenpiteiden osalta esiin myös monilukutaidon merkityksen.

Perusopetuksessa tulee keskittyä oppilaan työskentely- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen.

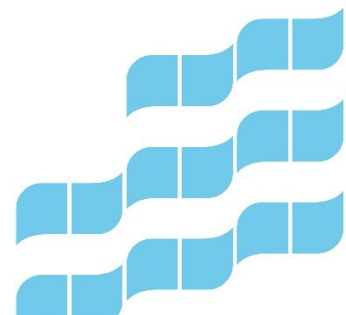
Viestintä- ja argumentointitaitojen sekä sosiaalisten tilanteiden valmiuksien kehittämisen lisäksi perusopetuksessa opetellaan työn tekemisen perustaitoja: ajoissa olemista ja toisen huomioimista sekä sinnikkyyttä ja uskallusta kysyä.

Yrittäjyyskasvatus tukee näiden taitojen kehittymistä tarjoamalla oppilaille mahdollisuuksia harjoitella oma-aloitteisuutta, vastuunkantoa ja tavoitteellista toimintaa erilaisissa oppimisympäristöissä. Oppilaita kannustetaan tunnistamaan omia vahvuuksiaan, asettamaan tavoitteita, tekemään yhteistyötä sekä kokeilemaan rohkeasti uusia ratkaisuja. Samalla he oppivat arvioimaan omaa toimintaansa ja näkemään epäonnistumiset osana oppimisprosessia.

Keskeisiä harjoiteltavia tulevaisuus- ja työelämätaitoja ovat itseohjautuvuus, tiedonhankinta, kriittinen ajattelu, avun pyytäminen sekä viestintä erilaisissa työelämäkonteksteissa. Oppilaita ohjataan ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan, etsimään ja arvioimaan tietoa tarkoituksenmukaisesti sekä perustelemaan näkemyksiään rakentavasti. Samalla vahvistetaan valmiuksia tunnistaa tilanteita, joissa tarvitaan tukea, sekä taitoa pyytää ja vastaanottaa apua osana tavoitteellista työskentelyä.

Tulevaisuuden työelämässä ja yhteiskunnassa korostuvat kyky toimia yhdessä muiden kanssa, ratkaista ongelmia luovasti, hyödyntää omaa osaamistaan sekä sopeutua jatkuvasti muuttuviin tilanteisiin. Näitä valmiuksia vahvistetaan osana kaikkea koulun toimintaa eri oppiaineissa, projekteissa ja kouluyhteisön arjessa. Oppilaille tarjotaan mahdollisuuksia osallistua, vaikuttaa ja kantaa vastuuta yhteisistä asioista, jotta heille rakentuu luottamus omiin kykyihinsä sekä valmiudet toimia aktiivisina, vastuullisina ja aloitteellisina yhteiskunnan jäseninä.

Lukiokoulutuksen työelämäkasvatuksen tavoitteissa voisi olla hyödynnettävää linjauksen tulevaisuuteen valmentamisessa: *Opiskelijoiden työelämävalmiuksien sekä yrittäjyys- ja sinnikkyystaitojen vahvistaminen on mukana kaikessa lukion toiminnassa. Opiskelija tutustuu jatko-opintoihin sekä työelämään ja yrittäjyyteen Suomessa ja kansainvälisesti. Opiskelijat osaavat tunnistaa, sanoittaa ja hyödyntää vahvuuksiaan sekä opiskelussa että työelämässä. Lukiolainen suunnittelee tulevaisuuttaan ja pohtii omaa urapolkuaan. Henkilöstö ja lukiolaiset puhuvat hyvää työstä.*

Ehdotuksen mukaisesti opiskelijoiden valmentaminen tulevaisuuden ammateissa toimimiseen on perusteltua ja ammatillisen koulutuksen toteutuksessa kantava periaate. Tulevaisuuteen valmentaminen tapahtuu muun muassa opiskelijoiden itsetuntemusta, itseluottamusta, osaamisen tunnistamista sekä jatkuvan oppimisen valmiuksia vahvistamalla. Tavoitteena on kasvattaa opiskelijoista osaavia, itseensä luottavia ja aktiivisia toimijoita, jotka tunnistavat omat vahvuutensa, uskaltavat tarttua uusiin mahdollisuuksiin ja ovat valmiita rakentamaan tulevaisuuttaan muuttuvassa työelämässä. Vaikka tulevaisuuden työelämää ei voida ennustaa tarkasti, voidaan kehittää sellaisia taitoja ja toimintatapoja, jotka auttavat opiskelijoita menestymään muuttuvissa tilanteissa ja rakentamaan oman näköistään työuraa.

Päivittäisessä ohjauksessa on tärkeää harjoitella palautteen antamista ja vastaanottamista, oman osaamisen sanoittamista sekä itseluottamuksen rakentamista. Samalla vahvistetaan ammattitilpeyttä ja oman alan arvostusta, jotta opiskelijat oppivat tunnistamaan osaamisensa merkityksen sekä markkinoimaan sitä rohkeasti erilaisissa työelämän tilanteissa.

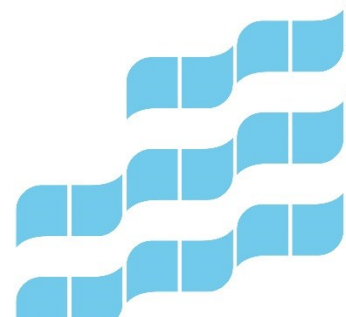
Ammatillisen koulutuksen yrittäjyys- ja työelämäkasvatuksessa opiskelijoita kannustetaan kokeilemaan, tekemään ja oppimaan käytännön kokemusten kautta. Erityisesti yrittäjyysopinnoissa opiskelijat pääsevät kehittämään omia ideoitaan, ratkaisemaan aitoja haasteita ja harjoittelemaan yhteistyö- sekä ongelmanratkaisutaitoja. Kokemuksellinen oppiminen vahvistaa kykyä kohdata muutoksia, tarttua mahdollisuuksiin ja oppia jatkuvasti uutta.

Ehdotuksen mukaisesti koulutuksen järjestäjien tulisi nähdä oma verkostoyhteistyönsä osana alueen elinvoiman kehittämistä yhdessä muiden alueen toimijoiden kanssa. Työelämäyhteistyö, yritysverkostot sekä yhteistyö yrittäjyyskasvatuksen toimijoiden kanssa vaikuttavat alueen työelämän kehitykseen ja opiskelijoiden uramahdollisuuksiin. Yhteistyö eri koulutusasteiden ja oppilaitosten välillä luo opiskelijoille joustavia jatko-opinto- ja urapolkuja, myös kansainvälisessä toimintaympäristössä.

5. Työskentelemme kestävän tulevaisuuden puolesta

Perusopetuksen näkökulmasta kehittämistoimet kaipaivat konkretisointia ja kytkemistä perusopetuksen opetussuunnitelman laaja-alaisten tavoitteiden Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6) ja Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7).

Vastuullisen ja kestävän toimintakulttuurin vahvistamiseksi vastuullisuudesta ja kestävästä kehityksestä tulisi tehdä läpileikkaavia teemoja kaikessa oppimisessa ja ohjauksessa. Tavoitteena on kasvattaa

opiskelijoita vastuullisiksi ammattilaisiksi, jotka ymmärtävät oman toimintansa vaikutukset ympäristöön, yhteiskuntaan ja talouteen sekä osaavat huomioida kestävä kehityksen näkökulmat työelämässä ja yrittäjyydessä.

Kestävä tulevaisuuden rakentaminen näkyy ammatillisen koulutuksen toteuttamassa yrittäjyyskasvatuksessa opiskelijoiden valmentamisessa tarkastelemaan liiketoimintaa vastuullisuuden näkökulmasta sekä kehittämään ratkaisuja, jotka tukevat kestävä taloudellista, sosiaalista ja ekologista kehitystä. Monilla aloilla tämä yhdistyy luontevasti esimerkiksi vastuulliseen yrittäjyyteen ja yhteiskunnalliseen yritystoimintaan.

Keskeistä on opiskelijoiden toimijuuden, osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistaminen. Harjoitusyrityksissä, projekteissa ja muissa käytännön oppimisympäristöissä opiskelijat voivat kokeilla omia ideoitaan, harjoitella vastuullista päätöksentekoa sekä arvioida toimintansa vaikutuksia käytännössä. Myönteinen ilmapiiri rohkaisee opiskelijoita ottamaan vastuuta, osallistumaan aktiivisesti ja kehittämään uusia ratkaisuja tulevaisuuden haasteisiin.

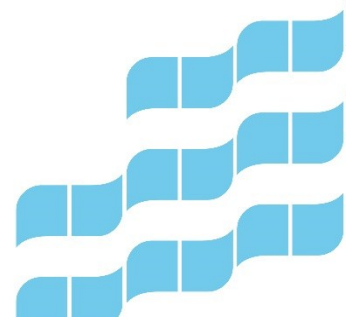
Muut mahdolliset huomiot linjausluonnoksesta

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen näkökulmasta kirjaukset ovat hyvin yleisellä tasolla ja toisintavat varhaiskasvatussuunnitelmaa ja esiopetuksen opetussuunnitelmaa. On hyvä, että linjauksilla on perusteet vasussa ja esiopsissa, mutta toivoisimme enemmän konkretiaa. Ettei linjaukset ainoastaan toistaisi näitä asiakirjoja, vaan tarkentaisivat niiden kohtia konkreettisemmin nimenomaan yrittäjyyskasvatuksen ja talousosaamisen näkökulmasta.

Perusopetuksen näkökulmasta toivomme, että linjauksia tulisi ulottaa lukuvuosisuunnitelman tasolle, jolloin koulut täydentävät lukuvuosittain yrittäjyyskasvatuksen lukuvuosikohtaiset toimenpiteensä.

Lisäksi luonnoksessa korostuu yhteistyö yritysmaailman kanssa, kun taas korkeakoulu-, tutkimus- ja kansalaisyhteiskuntayhteistyö jää suhteellisesti vähemmälle huomiolle.

Lukion näkökulmasta olisi tärkeää varmistaa, että yrittäjyyskasvatus tukee monipuolisesti opiskelijoiden jatko-opintovalmiuksia, kriittistä ajattelua ja yhteiskunnallista ymmärrystä eikä johda elinkeinoelämän näkökulman ylikorostumiseen opetuksessa. Myös uusien yrittäjyyteen liittyvien tehtävien toteuttamiseen tarvittavat resurssit, opettajien työaika ja koulutustarpeet olisi syytä arvioida realistisesti.

Ammatillisen koulutuksen toteutukseen sisältyy jo lähtökohtaisesti yrittäjyyskasvatusta, kun osaavia ammattilaisia koulutetaan huomioimaan myös yrittäjyys tulevana ammattina. Esitysluonnoksessa esiin nostetut tavoitteet ovat sinänsä kannatettavia, mutta ammatillisen koulutuksen näkökulmasta monet esityksen ehdotukset kuuluvat jo ammatillisen koulutuksen toimintakulttuuriin ja perustehtävään. Esityslinjauksissa voisi olla enemmän konkreettisia suosituksia koulutusmuodoittain.

Yrittäjyyskasvatuksen ja talousosaamisen linjausluonnoksen liitteessä 2 on esimerkinomaisesti lueteltu organisaatioita, jotka tarjoavat kouluille ja oppilaitoksille tukea, asiantuntemusta ja toimintamalleja yrittäjyyskasvatuksen ja talousosaamisen toteuttamiseen. Mitä organisaatioita liitteeseen 2 olisi syytä lisätä? Ilmoita organisaatio, lyhyt kuvaus sen päätehtävästä ja keinoista, joilla organisaatio tukee kouluja ja oppilaitoksia yrittäjyyskasvatuksessa ja talousosaamisen edistämisessä.

Tampereen kaupungissa on rakennettu Yritteliäs Tampere -verkosto, joka kokoaa eri toimijat varhaiskasvatuksesta työllisyyspalveluihin. Verkosto on rakentanut työelämäkasvatuspolun.

<https://www.tampere.fi/ajankohtaista/2025/09/01/taaperosta-tohtoriin-tampere-kaynnistaa-tyoelamakasvatuspolun>

